

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ

Розвиток економічної взаємодії та співпраця в напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції мають велику перспективу. Налагодження двосторонніх міждержавних стосунків «нового типу» повинно базуватися на взаємовигідних умовах, толерантному ставленні одне до одного, в руслі європейських цінностей, і відкинути в минуле взаємні претензії та конфлікти. Нового імпульсу взаємовідносинам України та Румунії дала активізація транскордонного співробітництва. Поширення співпраці в рамках існуючих єврорегіонів дозволить обом країнам покращити соціально-економічну та культурну складові міждержавних відносин.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, єврорегіон, Україна, Румунія, україно-румунські відносини, європейська та євроатлантична інтеграція.

Развитие экономического взаимодействия и сотрудничество в направлении европейской и евроатлантической интеграции имеют большую перспективу. Улучшение двухсторонних отношений «нового типа» должно основываться на взаимовыгодных условиях, толерантном отношении друг к другу, в русле европейских ценностей, и необходимо оставить в прошлом взаимные претензии и конфликты. Новый импульс взаимоотношениям Украины и Румынии задала активизация трансграничного сотрудничества. Расширение сотрудничества в рамках существующих еврорегионов разрешит обеим странам улучшить социально-экономическую и культурную составляющие межгосударственных отношений.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, еврорегион, Украина, Румыния, украинско-румынские отношения, европейская и евроатлантическая интеграция.

The development of the economic interaction as well as cooperation towards European and Euro-Atlantic integration has a great future. Establishing of bilateral interstate relations of «a new type» should be based on mutually beneficial terms, tolerant attitude to each other in the course of European values. It's also necessary to reject and to leave in the past reciprocal claim and conflicts. The activation of border cooperation gave a new impulse to the relations between Ukraine and Romania. Expansion of the cooperation within existed Euroregions will enable both countries to improve social, economic and cultural components of the interstate relations.

Key words: border cooperation, Euroregion, Ukraine, Romania, Ukrainian-Romanian relations, European and Euro-Atlantic integration.

Нинішня ситуація в Європі докорінно відмінна від тієї, яка була сто, п'ятдесят чи навіть десять років тому. Кожна з держав Центральної та Східної Європи, тобто тих, які належали колись до радянського блоку, намагається вступити до якоїсь європейської чи світової структури, щоб на перспективу уникнути можливості повторення того становища, в якому вони ще так недавно перебували.

Румунія відносно недавно вступила до НАТО та Європейського Союзу. Україна, керуючись власними мотивами, відверто про такі наміри не заявляє. Разом з тим, керівництво держави постійно

наголошує на своєму європейському виборі. Але, як би там не було, обидві держави сповнені рішучості будувати нові взаємні стосунки на засадах добросусідства і співпраці. Такі наміри впливають не лише з огляду на міжнародне становище, але передусім із нагальних потреб власних держав та їх народів [1, с. 34].

За останні роки двосторонні економічні відносини між Україною та Румунією вийшли на новий рівень. Основна ідея – поступове перетворення кордонів із місця розподілу і суперництва між країнами на арену економічного співробітництва і розвитку та євроатлантичної інтеграції.

У другій половині 90-х років ХХ століття почало набувати активного розвитку прикордонне та транскордонне співробітництво, в рамках якого узгоджувались питання пільгових торгово-економічних умов для регіонів. Вони торкалися двосторонніх та багатосторонніх відносин, культурних зв'язків, розв'язання проблем у сфері охорони навколишнього середовища, людських контактів та розвитку співпраці у питаннях євроатлантичної інтеграції.

Після підписання в м. Констанца 2 червня 1997 року Договору про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією сторони зобов'язались приділяти постійну увагу питанням надання необхідної консульсько-дипломатичної допомоги та сприяння українсько-румунському транскордонному і міжрегіональному співробітництву [2, с. 194].

Саме українсько-румунський Договір 1997 року відкрив можливості для розвитку найрізноманітніших аспектів двосторонньої транскордонної співпраці, головним інструментом якої стало єврорегіональне співробітництво. Метою створення єврорегіонів було розширення існуючих субрегіональних зв'язків та сприяння розвитку транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць, місцевих органів влади, установ, підприємств, фізичних осіб, неурядових і громадських організацій та осіб, що належать до національних меншин, у галузях економіки, освіти, науки, культури і спорту, розбудова нових механізмів міждержавного співробітництва та забезпечення сталого розвитку регіону в рамках інтеграції до сучасного загальноєвропейського процесу [3, с. 35]. В цьому контексті особливої уваги заслуговує діяльність Карпатського єврорегіону та єврорегіонів «Верхній Прут» і «Нижній Дунай».

Карпатський єврорегіон був утворений 14 лютого 1993 року в місті Дебрецен (Угорщина) органами влади і місцевого самоврядування прикордонних областей України, Угорщини, Польщі та Словаччини. З 1997 року до складу міжрегіонального об'єднання увійшли прикордонні повіти Румунії. Правовими підставами для оформлення діяльності Карпатського єврорегіону були Угода між органами державної влади та місцевого самоврядування «Про створення міжрегіональної асоціації Карпатський єврорегіон» та Статут асоціації.

Основними напрямками діяльності єврорегіону є: організація міжнародних виставок «Експо-Карпатський єврорегіон»; сприяння в активізації економічного співробітництва, культурологічних обмінів та співпраці в галузі туризму; заснування недержавних галузевих міжнародних асоціацій; технічна модернізація пунктів перетину на державному кордоні; розвиток інфраструктури транспортних мереж тощо.

Але найбільш тісна співпраця між Україною та Румунією відбувається в рамках діяльності у межах єврорегіонів «Нижній Дунай» та «Верхній

Прут». Єврорегіон «Нижній Дунай» як форма транскордонного співробітництва був утворений 14 серпня 1998 року. До нього належать Одеська область (Україна), повіти Бреїла, Галац, Тульча (Румунія), райони Кагул і Кантемір (Молдова). У становленні та розвитку транскордонного співробітництва в рамках даного єврорегіону можна виділити два етапи. Перший етап полягав у роботі зі встановленням контактів між місцевими органами влади, визначенням перспектив і умов співробітництва. Він охоплював період від правового оформлення взаємовідносин між учасниками єврорегіонів і закінчився формуванням організаційної структури. На другому етапі важливе місце було відведено визначенню кола загальних проблем, пошуку точок дотику інтересів учасників.

У результаті цього було визначено основні напрямки співробітництва, серед яких найбільш значимі стосуються галузі транспорту і комунікацій, торгівлі та розвитку виставкової діяльності, боротьби з організованою злочинністю, регіонального розвитку та екології. Успіх подальшого співробітництва в його рамках багато в чому залежатиме від того, наскільки скоординовано і грамотно партнери зуміють підійти до вироблення єдиної стратегії розвитку співробітництва, врахувавши при цьому досвід функціонування інших єврорегіонів [4, с. 310-311].

Новий імпульс для міжрегіональної співпраці дало створення єврорегіону «Верхній Прут» 22 вересня 2000 року в м. Ботошань (Румунія). Діяльність єврорегіону «Верхній Прут», згідно з установчими документами (Угода про створення єврорегіону «Верхній Прут», Статут єврорегіону), розгортається за наступними напрямками: розвиток і гармонізація торговельних і економічних відносин; розробка нових проектів співробітництва; розвиток і впровадження передових технологій; екологічна безпека, попередження забруднень басейнів Дунаю, Прута, Сірету, Дністра і Чорного моря, попередження та ліквідація наслідків промислових аварій і стихійних лих, збільшення кількості екологічно чистих виробництв; гармонізація розвитку інфраструктур, у тому числі енергетичних систем, транспортних та комунікаційних мереж; розширення співробітництва у сферах нормативно-правового забезпечення, науки, освіти, культури, спорту та молоді; охорона здоров'я населення, розвиток туризму і рекреаційної діяльності; забезпечення повної та справжньої рівності осіб, які належать до національних меншин [2, с. 194].

Створення українсько-румунсько-молдовського єврорегіону «Верхній Прут» за рішенням регіональних самітів в Ізмаїлі (1997 рік), Кишиневі (1998 рік), Чернівцях (1999 рік) та за підтримки ЄС вивело на якісно новий рівень одразу декілька важливих процесів. Однією з особливостей цієї нової транскордонної структури є те, що більша частина її території входила до колишньої Австро-Угорської імперії, за часів якої було закладено підвалини сучасної економіки (тобто саме ті базові

галузі, які «генетично» пристосовані до виживання в умовах сьогодишньої економічної скрути).

Проблематичність створення сучасної життєздатної структури для субрегіонального транскордонного співробітництва та європейської інтеграції визначена двома найважливішими аспектами: недостатністю нормативно-правового забезпечення для функціонування євро регіонів та особливостями посткомуністичної ментальності людей. Унаслідок цього:

- В унітарних державах СНД та країнах Центрально-Східної Європи, які нещодавно стали членами ЄС, відсутні легальні структури (системи управління) для ефективної транскордонної співпраці за принципом субсидіарності на рівнях виконавчої та представницької влад центрального, регіонального та місцевого рівнів, тоді як у країнах Заходу такі структури формувалися упродовж десятиріч як одна з гілок загальноєвропейського процесу.

- Принципово відрізняється і мотивація підприємницької діяльності, порівняно з умовами конкурентного середовища та світового рівня цін і стандартів якості та безпеки.

Виходячи з цього, формування дієздатної структури управління та функціонування євро регіону «Верхній Прут» передбачає визначення його завдань у взаємодії влад різних рівнів та європейських партнерів. Водночас розбудову системи проєктів та механізмів їх реалізації спрямовано не на одноразову вигоду, а на забезпечення довготермінового виживання та подальшого розвитку регіону в ринкових умовах [3, с. 41].

Активна роль України у розбудові системи євро регіонів країн Центрально-Східної Європи та Співдружності незалежних держав створює сприятливі умови як для формування власної регіональної політики, так і для прискорення процесів інтеграції до сучасної Європи. Саме в таких євро регіонах створюються умови для реалізації найбільш корисного досвіду, пріоритетів, спільних інтересів, ресурсів та транскордонних проєктів, запобігаючи цим «розкручуванню» конфліктних ситуацій та реалізації негативних тенденцій.

1 січня 2007 року Румунія вступила до Європейського Союзу, закінчивши п'яту «хвилю» його розширення. Зі вступом до ЄС і у внутрішньополітичному житті країни, і у зовнішній політиці Румунії відбулися значні зміни. Окрім того, вони безпосередньо вплинули на розвиток відносин з Україною. На сьогодні транскордонне співробітництво між державами здійснюється на основі програми Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП) і затверджується відповідно Комісією. Важливо зазначити, що ЄІСП уже видав проєкт розвитку українсько-румунських відносин на 2007-2013 рр., за яким визначається список територіальних зон, що мають право бути обраними для фінансування.

Було визначено пріоритетні заходи щодо впровадження міжнародної політики, які можна класифікувати наступним чином:

- заходи економічного та суспільного розвитку;
- середовище підготовки до екстрених випадків;
- просування заходів «people to people» – поглиблення контактів між населенням регіону;
- технічна підтримка у використанні ресурсів тощо [5].

Країни, які належать до євро регіонів, мають активніше розвивати і поглиблювати міжрегіональне співробітництво, бо воно надасть більш реальні можливості активізувати євроінтеграційні процеси та подолати власні труднощі економічного та політичного характеру. Істотний внесок у розвиток регіонів і надання фінансової та технічної допомоги здійснюють європейські програми INTERREG, TACIS, FHARE.

Однак, незважаючи на певні досягнення, євро регіони поки що не реалізували покладених на них сподівань. Серед проблем, що негативно впливають на функціонування зазначених євро регіонів, можна виокремити такі: невизначеність їх статусу у системі міжнародних відносин, недосвідченість органів місцевого самоврядування в розглянутих країнах, недостатня фінансова самостійність, розбіжності у митному, податковому та іншому законодавстві країн-учасниць. Недостатньо уваги приділяється розвитку виробничої кооперації між підприємствами сусідніх держав. Одним із чинників, який перешкоджає ефективній співпраці між регіонами, є те, що прикордонні регіони мають порівняно низьку густоту населення, низький соціально-економічний рівень та обмежену інфраструктуру. З огляду на всі ці проблеми, євро регіональне співробітництво потребує максимального оновлення і трансформації. Віднедавна Європейська політика пропонує «Інструмент нового сусідства», що повинен додати нового імпульсу транскордонній співпраці та зробити її більш ефективною. У рамках «Програми сусідства» поряд із традиційними євро регіонами передбачається співпраця між державами на двосторонній (проєкти Україна – Румунія, Румунія – Молдова) та багатосторонній основі (програма КАДСЕС, яка охоплює 17 країн, зокрема Україну та Румунію). У зв'язку з цим країнам-сусідам та ЄС необхідно напрацювати ефективний механізм узгоджень між традиційними та новими формами прикордонного співробітництва [6, с. 219-220].

Важливо враховувати, що євро регіон виступає формою регіонального транскордонного співробітництва на рівні місцевих органів влади, яка має найвищий рівень інституціоналізації серед усіх форм, відомих цьому типу міждержавного співробітництва. Звідси ідея євро регіону тісно пов'язана з ідеєю зменшення національного суверенітету. Тому треба усвідомити, що рано чи пізно неухильно постане питання про необхідність

створення специфічних спільних або міждержавних органів управління євро регіонами, які водночас обмежуватимуть національний суверенітет. Це обов'язково передбачає розвиток демократичних процесів і громадянського суспільства у рамках загальних системних трансформацій, які переживають Україна та Румунія на межі тисячоліть. «Демократична хвиля» є гарантом від «тоталітаризації» мислення та міждержавної практики відносин, гарантом подальшого розширення конструктивної транскордонної співпраці як бази стосунків добросусідства та субрегіональної безпеки. Водночас у контексті розвитку загальноєвропейських інтеграційних процесів це сприятиме піднесенню зовнішньополітичного іміджу України та Румунії як прогнозованих і впливових партнерів [4, с. 313-314].

Україна зацікавлена у переведенні співробітництва з Румунією в якісно іншу фазу. У нинішніх умовах слід активізувати спільні заходи саме позитивного змісту і спрямування, тональність українсько-румунських відносин має набрати більш оптимістичного звучання. Є усі передумови для того, щоб вони стали прикладом європейського цивілізованого партнерства, важливим фактором гарантування стабільності та безпеки в регіоні, дієвим аргументом на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції. Налаштованість України розширювати і поглиблювати двосторонні відносини з Румунією на засадах відкритості та доброї волі, взаємовигідного партнерства та неухильного дотримання як двосторонніх договірних зобов'язань, так і загальноєвропейських норм міжнародного співжиття дає імпульс для розв'язання ще існуючих питань та розвитку українсько-румунських відносин загалом.

Тому не випадково президент України Л. Кучма та президент Румунії І. Ілієску ще в 2003 році беззастережно погодились, що необхідно активізувати контакти вчених-істориків обох країн, аби пролити світло на так звані «темні сторінки» у наших взаєминах. Бо саме шляхом об'єктивних досліджень можна усунути минулі нашарування упередженості. У цьому контексті глави обох держав на зустрічі в Чернівцях також погодились зробити все для розвитку зв'язків діячів культури обох країн, обміну мистецькими колективами, що допомагатиме кращому взаємопізнанню, встановленню кращого взаєморозуміння між двома сусідніми народами.

Безперечно, підписання Договору «Про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією», Договору «Про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань», винесення Міжнародним Судом ООН вердикту стосовно вирішення судової справи «Делімітація морських просторів у Чорному

морі (Румунія проти України)», який визнали обидві держави, не лише поставили останню юридичну крапку на врегулюванні питання спільного кордону, а й відкрили нові можливості для співпраці прикордонних відомств обох держав. Ці документи стали свідченням нового рівня довіри між двома сусідніми державами і народами і дали можливість розв'язувати існуючі питання у дипломатичному середовищі. Все це посприяло комплексному співробітництву України та Румунії в рамках партнерства заради Єдиної Європи, заради справді великої України і великої Румунії. Але їх велич повинна виявлятися в рамках існуючих кордонів у формі досягнення сучасних свобод людини, підвищення добробуту їх громадян на основі ринкової економіки соціального спрямування.

Вступи до Європейського Союзу та НАТО стали ключовими засадами зовнішньополітичної стратегії Румунії. Ця держава, попри існуючі проблеми, досягла величезного прогресу на шляху євроатлантичної інтеграції. І тут наші цілі повністю збігаються, що створює додаткові позитивні передумови для добросусідства, партнерства, яке у майбутньому має трансформуватись у відносини союзництва в рамках ЄС та НАТО. Тут можна згадати слова із заяви міністра закордонних справ Румунії М. Джоане, який після підписання Договору «Про режим українсько-румунського державного кордону» в Чернівцях підкреслив, що Україна є «фундаментальним компонентом для геостратегічної рівноваги у Центральній Європі. Для Румунії важливо, щоб найбільший сусід став членом європейської родини» [1, с. 45-47].

Але українсько-румунські відносини можуть і повинні вийти на якісно новий, європейський рівень. Цьому може сприяти те, що Бухарест і Київ майже одночасно заявили про намір інтегруватися в євроатлантичні структури. Румунія вже стала членом НАТО і прийнята до лав Європейського Союзу. Україна ж знаходиться перед порогом Північноатлантичного альянсу й європейської спільноти. Членство в цих організаціях передбачає відмову від будь-яких територіальних претензій до своїх сусідів, поважання прав національних меншин тощо. Вселяють надію на покращення та поглиблення стосунків між двома країнами й результати останніх зустрічей керівників обох держав. Швидке потепління відносин стало досить несподіваним для спостерігачів в обох країнах, які ще зовсім недавно перебували у стані своєї «холодної війни». Але перебування Румунії у НАТО та ЄС і намагання України увійти до євроатлантичної спільноти повинні сприяти вирішенню спірних питань між двома країнами, стимулювати формування в цьому багатонаціональному регіоні Європи зони добросусідства, взаємоповаги і партнерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьманчук М. П. Сергій Шелухін: суспільно-політичні погляди та державотворчі ідеали / М. П. Гетьманчук, Я. Б. Турчин. – Львів : Дослідно-видавничий центр Наукового товариства ім. Шевченка, 2006. – 214 с.

2. Макар Ю. Сучасний стан і перспективи розвитку україно-румунських міждержавних відносин / Ю. Макар // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів. – Чернівці : Букрек, 2006. – 430 с.
3. Тетуляк В. Українсько-румунські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку / В. Тетуляк // Історико-політичні проблеми сучасного світу. – Т. 15-16. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 192–197.
4. Нікітович К. Єврорегіон «Верхній Прут» як сучасний механізм розбудови транскордонної співпраці між Україною, Румунією та Республікою Молдова / К. Нікітович // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин. – Чернівці : Букрек, 2002. – С. 35.
5. Троян С. Румунський вектор зовнішньої політики України в 1991-2001 рр. / С. Троян, Т. Христюк // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин. – Чернівці : Букрек, 2002. – С. 297–315.
6. Стратегія транскордонного співробітництва Сучава – Чернівці 2007-2013. – Видання в рамках проекту «Обмін досвідом між представниками органів місцевого самоврядування Сучавського повіту та Чернівецької області». – Сучава : Повітна Рада Сучави, 2008. – 31 с.
7. Примуш М. Транскордонні держави: Україна, Молдова і Румунія на шляху до євроінтеграції / М. Примуш, О. Чальцева // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів. – Чернівці : Букрек, 2006. – С. 219–220.

Рецензенти: Багмет М. О. – д.і.н., професор;
Сорока С. В. – к.політ.н., доцент.

© Бостан С. І., 2011

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2011 р.